Број 105 У Новом Саду, у уторак 13. маја 1908. Година XLIII.

„Застава“ излази сваки дан двапута, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље на један месец 2 кр. 70 пот. а на три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте ситних слова.

Уредништво „Заставе“ је у кући г. Ј. Чавића Администрација „Заставе“ налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул, бр. 22

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. (Јутарњи лист.) ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

И опет је Беч победио.

Аустријска и угарска влада споразумеле су се у погледу повишице официрских плата. Утврђено је, да се официрима повиси плата од 1. октобра ове године. Угарски министар-председник Векерле износи то као своју победу, јер је аустријска делегација зимус тражила, да се официрима повиси плата од почетка ове године. Угарска делегација није хтела никако да пристане на то, јер је уређење официрских плата сматрала за војничко питање, а по гласу уговора између краља и угарске владе сва су војничка питања изузетна, док се не спроведе нов изборни закон.

Спор око официрских плата био се јако заоштрио. Мађарска независна странка била је вољна да изгласа официрима повећане плате, али је тражила извесне уступке у погледу употребе мађарског језика у војсци. Краљ је опет тражио, да се повиси официрима плата али неда никакве уступке мађарском језику. Аустријска делегација захтевала је, да се одржи заједничка седница са угарском делегацијом, јер би у тој заједничкој седници већина изгласала официрима повећану плату. Још је аустријска делегација тражила, да се и војницима повиси плата. Барон Ерентал, министар спољних послова, и Шенајх војни министар, морали су у аустријској делегацији да изјаве, да ће се у мају ове године поново састати делегације и да ће се официрима дати већа плата од почетка ове године.

Векерле је био у шкрипцу. Знао је добро, да краљ неда никакве уступке у погледу мађарског језика и да се официрима мора повисити плата. — Из дворских кругова поручено је вођама мађарске коалиције, да ће јој се одузети влада, ако не испуни ову бечку жељу. Да би Мађари увидели, да ту нема шале, појавише се на политичком обзорју Тиса, Хедервари и остала им браћа. То је помогло. Коалиција је била мекша. Видевши, да од уступака у погледу мађарског језика нема ништа, почела се погађати на другом пољу — да не би изгледало, као да је потпуно побеђена. Тако је дошло до нове погодбе, да се официрске плате повећају тек од 1. октобра о. г. а и да се састанак делегација одложи за јесен, дакле да не буду у мају, као што су тражили Аустријанци.

То је врло тањава победа. У Бечу се бајаги јако жесте због ове мађарске победе. Но то чине само зато, да Векерлеској влади олакшају положај према независној странци. — Ерентал и Шенајх дали су оставку, јер није могло да буде онако, како су они зимус обећали аустријској делегацији, но краљ неће уважати њихову оставку. Тако ће и коза бити сита — и купус спасен. Аустријанци задовољно трљају руке, јер су осујетили, да се Мађарима даду уступци у погледу војске. Ту је пак лежало тежиште ове борбе. На том пољу претрпела је мађарска коалиција пораз. Морала је и опет да узмакне пред бечком силом. Природно је, да је овакво решење изазвало незадовољство у Кошутовој странци. Њени су вођа отворено изјавили, да не одобравају то, али Векерлу, Кошуту и Апоњију пошло је за руком, да их утишају. Кошутова је странка пристала на овако решење, јер ће се и домобранским официрима повисити плата.

Угарска прима дакле нове терете за војску — иако је материјална снага њеног грађанства већ и сувише ослабљена. Сваке се године товаре нови милијони, а привредна снага ни чим се не појачава. Ако се не застане, свршетак ће бити врло жалостан. Али Беч зна, како ће Мађаре да приволе на попуштање. Андраши никако не подноси предлог за нови изборни закон. Беч прети, да ће довести владу која ће као кружити изборне срезове на штету Мађара. У борби за своју превласт Мађари попуштају Бечу. То пак не би морало бити, кад би мађарски политичари ударили темељ политици потпуне равноправности, јер би онда слога свих народа ове државе створила јаки бедем против бечке навале, па би се сузбијено било ово стално исисавање Угарске. Беч не би могао стално да слави своје победе. Добро би било, кад би позвани схватили, шта је прави интерес Угарске и према томе водили политику. =

Српска сиротишта.

Недавно смо донели у «Застави«, како је из Титела неких петнајсторо сироте, напуштене деце отправљено у сегедински дом за сирочад. Донели смо даље наредбу министра унутрашњих послова Андрашија будимпештанским властима, да свако незбринуто дете уведу у државно сиротиште, па и онда кад то дете има родитеље или старешине, који не воде озбиљно бригу о напретку детињем.

Ван сваке је сумње, да су потребне такве задужбине, одређене за помоћ сиротињи. И то не само из човечних разлога, већ и из друштвених. Незбринуто дете, растући у неповољним приликама, обично се развије у човека мање моралне вредности, које не само не доприноси ништа општем бољитку, већ који у премногo случајева и штети друштвене интересе. Од незбринутог детета лако постаје леноштина, крађивац и друго.

Па ипак, у држави, где живе толике народности, као код нас у Угарској, старање за напуштену децу може се посматрати и са другога једнога гледалишта. Није право, да се дете једне народности у дому за сирочад васпитањем одн ар ђује а вештачки приводи у крило друге народности. Народностима у Угарској као да у овом погледу прети велика опасност. Тако смо извештени, да је управа темишварског сиротишта тридесеторо српске деце разместила по мађарским и јеврејским кућама у Секељкевешу. То је учињено очигледно у намери, да се наша српска деца помађаре. Немамо довољно речи, да овај поступак осудимо, у каквим се приликама налази Угарска. Код нас се и они заводи, који сами по себи имају можда најчистије човечанско обележје, стављају у службу једне народности а против друге, те тако и ти заводи воде неправедну борбу против осталих народности. Управа поменутога сиротишта имала је право, а и моралну дужност, оних тридесеторо српске деце сместити по честитим с р п с к и м кућама, да деца остану оно што су и дотле била.

Из свега овог види се, да је оснивање српских сиротишта прека потреба. Оно истина има у нас већ неких почетака на томе пољу, постоји на пр. Трандафилкина задужбина, али погрешком управе још немамо Трандафилкиног дома. Међутим ти почетци тешко да ће кадри бити покрити наше потребе. И зато би у јавности требало повише претресати о опасности, која нам отуд прети, и о начину како да се злу доскочи.

»Тата, што би ти рекао, да се ја прекрстим«?

Овако је запитао својег тату Гавра Кнежевић тобоже у шали, а за ову је шалу чуо ваљда др. Костић и изнео је у „Застави“ на јавност (види „Србобран“ број 109.). Тако Гавра Кнежевић! Запитали смо дра Костића за изјашњење, те смо добили овај одговор: „Кад ме мој школски друг Гавра лично спомиње, — онда без обзира на саопћења вашег дописника утврђујем: 1. да није истина да је др. Костић о тој тобожњој „шали“ Кнежевићевој „ваљда чуо“, већ је истина, да је Гавра Кнежевић мени, др. Костићу, у мојем стану камо сам га на глас о прелазу на римокатоличку веру позвао, — признао да његова вереница односно њезина фамилија, у којој је један свећеник, наваљује на њега да пређе у римокатоличку веру. Ја сам му веровао и као што би сваки други тако сам и ја морао у том видети пропаганду. Одмах сам га наравно упозорио и на штетне последице за његов углед у друштву ако то учини, јер му нико неће веровати да прелази у другу веру из уверења.

2. Истина је пак да сам први глас о прелазу Кнежевићеву на римокатоличку веру чуо у Буђејовичкој пивари, где су за столом седели сви лични пријатељи његови. Одмах сутра дан сам се срео са оцем Кнежевићевим, ког сам запитао за истинитост те вести, коју ми је отац Кнежевићев потврдио додавши, да се и сам због тог завадио са сином.

3. О својем прелазу у римокатоличку веру говорио је Гавра Кнежевић свом пријатељу дру Ђ—у; затим свом пријатељу и презимењаку Г. К—у; затим свом колеги у звању Е. В—у, који је римокатолик и ипак га одвраћао од накане баш зато, да не буде презрен од свог друштва и пријатеља; затим је говорио инжењеру Б. Ц—у, који је такођер одвраћао га, а пред којим се наш Гавра правдао тим, да од Српства нема никакве користи. И нема ваљда ни једног познаника, ни једног пријатеља Кнежевићевог у Загребу, коме није сам он главом причао о својем католичењу — ваљда да види „Stimmung“, — па ипак је сад сам др. Костић крив.

Споменута господа стоје Гаври на расположењу, да му то у лице кажу, а држим да оволико интелигентних људи неће неистину говорити за љубав дописника „Заставе“, поготово кад им је Гавра пријатељ и друг.

Мени је у осталом право, ако ће Гавра Кнежевић прећи у какву год хоће веру, али кад би он то учинио из рачуна или ради једне сукње, онда наравно не би имао места у друштву досадањих својих другова и пријатеља. Толико у колико се ствар мене тиче. Са штовањем Др. Ж. Костић.“

Из навода Дра Костића, за које наваља сведоке, види се, да је Гавра Кнежевић сам приповедао, да ће прећи на римокат. веру, јер да то тражи његова вереница односно фамилија.

У изјави својој у „Србобрану“ вели Кнежевић, да о прелазу у римокатоличку веру није у опће говорио ни с фамилијом вереничином а нити с њом. Питамо ми сад, шта је истина, оно што је причао пријатељима или оно у изјави? И чему је наш Гавра бацао осваде на своју будућу родбину? И питамо још нешто! Зашто је наш Гавра ишао извињавати се грофу Кулмеру одмах након што је изашла наша прва нотица у „Застави“, кад се није пре већ познавао? Дакле Гавро Кнежевићу, није то нико други „смешао“ већ ти сам. Изјава пак твоја, да се не признајеш радикалом наличи Вукадиновој изјави! Нико те није ни „бедио“ да си радикал. Та Србин радикал не напушта своју веру за љубав, једне сукње! Иди и у самосталце!

Демократа.

Леп пример.

Пишу нам из Ивандеа: Ових дана даровао је овдашњи целој општини добро познати грађанин чика Штева Станојев, три ланца земље овдашњој српској православној цркви. Земља та вреди две хиљаде две стотине круна Ивандејска српска православна црквено школска општина изјавила је нашем врлом чика Штеви своју топлу захвалност. Угледали се многи, којима се може на нашег чика Штеву. Хвала му.

Грозна несрећа на железници.

На станици Контих бливу Анверса у Белгији десила се ужасна несрећа. Један особни воз стигао је

на ту станицу око девет сати пре подне и скрене на једне споредне шине, док не прође експресни воз, који је набрзо имао за њим доћи. Али онај што је намештао шине за скретање опази, да их није могао више поставити у стари положај, те да ће и експресни воз скренути на исте шине на које и овај особни. Одмах извесе првен барјачић и пођу пред експресни воз. Али је овај већ био сувише близу те се није могао зауставити, већ ужасном брзином ударио особни воз. Судар је био тако жесток, да је више од сто особа повређено. Деведесет и седам је које мртво које што се с душом бори. Многи су потпуно раздрускани, те их никако не могоше позвати ко су.

Исељавање и повратак

Државно статистичко биро у Берлину израдило је извештај, колико је исељеника преко Немачке отишло у Америку и колико се натраг вратило. све у години 1907. Преко Бремена иселило се 234 хиљаде 018 душа за 25 хиљада 670 душа више но у години 906. Највише је исељеника било из Угарске, Аустрије и Русије, и највише њих је отишло у удружене америчке државе, и нашло рада у рудокопима и на железницама. Исељавање у Аргентину јако је опало. 13.2 исељеника нису примљена у Америци. Од тих је претежан део из Аустроугарске. Како су у удруженим америчким државама још у прошлој години почеле бизати врло неповољне економске прилике, то је јако нарастао и повратак исељеника у своју постојбину. У 1907 години вратило се 48 хиљада 403 њих из Америке својим кућама, а то је за 17 хиљада 692 душе више но у години 1906 — Како су тек у овој 1908. години економске кризе у удруженим америчким државама, услед разних околности, достигле такорећи свој врхунац, те највећи део рудокопа и фабрика застао, то се већ у овој години силне хиљаде почеле враћати својим кућама, јер тамо нема зараде.

Протерани

Читамо у „Мусавату“: Јучер смо при закључку листа извијештени из Сарајева, да је сарајевска полиција наредила г. Пери Талетову, књижевнику и шефу администрације „Српске Ријечи“, да се за 24 часа мора уклонити из Сарајеве и из наше домовине уопште. Полиција је у госп Талетову подозривала писца чланака у „Ср. Ријеча“, па како се сада ради најенергичније на томе, да се овај неустрашиви борац за права народа и добро потиштене нам груде, угуши, то је полиција хтјела, да прогоном њезиног — по њиховом мишљењу — уредника, приреди још један осетљив ударац „Српској Ријечи“. Али ми се надамо, да ће родољуби, који су до сада одржали „Српску Ријеч“, бити у стању одбити и све даљне ударце, који јој се спремају.

Нови Дијоген

У старо време живео је један грчки философ, Дијоген, познат са свога једноставнога живота. Живео је у једном бурету. Изгледа да су та времена прошла за вазек. Па ипак се нашао у Енглеској један човек, који се слободно може звати новим Дијогеном. Већ својих двадесет година живи у једној шуми на једно четрдесет километара од Лондона. Вели да му се за све то време није никад никаква невоља десила нити је и једанпут био болестан. Има једно ручно сандуче, ту му је одело и рубље. Ту му је огња и конац, којим сам себи шије и крпи. Вели да се тако врло добро осећа, не плаћа порезу, не чита досадне извештаје о сабору, нема жене да га једе (!!), сељаци га воле и донесе му чаја и хране. Преко дан иде по шуми, а у вече леже у своју постељу, покрива се својим оделом, а изнад себе разапиње један стари амрел Једаред му се десило, да га је у сну завејао снег на десет центиметара, а он није осетио, осим ако онде старац није случајно — слагао.

Са једне утакмице на ваздушним лађама.

Париско друштво за пловидбу ваздухом недавно је приредило утакмицу на ваздушним лађама, и то на даљину Пријавило се њих деветоро. Један је прешао читавих пет стотина километара. Али други један имао је на свом лету велике кубуре. Одмах чим се дигао, запне за грање једнога дрвета. Да се опрости, мораше збацити обадве вреће са песком, које су чиниле главни баласт (терет) на балону. Кад се после балон опет почео спуштати, морао је бацити друге ствари, које по себи никако нису биле одређене у ту сврху. Прво је побацао ципеле, за тим горњи огртач, па доњи, онда прслук, најзад печеног петла и онда редом боцу с вином, виљушке и ножеве. Кад све то не беше доста, збаци са себе и рубље до тела! И тако превали пут од три стотине осамдесет километара.

Хоп — банк!

Читамо у „Српској Ријечи“: Комедија с велико српском пропагандом примиче се крају. Некако, ђаво га знао како, није се могло наћи доказа. Додуше, нашло се нешто н. пр. како газда-Јова пије српијанску шљивовицу, како газда Само-у-ковац има везе с удовицом Симаном из Шапца, како Топал-Обрен из Зворника има српијанског гуска, па тај гусак трефио се угуреуз и ћафир, па, да опростите, осрамотио на сред сокака пред стојниковну гуску и т. д. Али, мини стар Буријан, не да за те доказе ни гроша, те сада цела ова ствар изгледа као игра „ајнц“. Штадлер и Херман стегли кеца; па викнули: „хоп-банк“. Па онда густирали другу карту, густирали и густирали, кад тамо, а оно — дама. Ух чудне несреће, хучу Штадлер и Херман и зноје се, јер ваља вући једну карту. Повукоше и изгустираше, кад деветка — пост јој се укиселио. Двадесет и три — тропа. Додуше, оправдана је она карташка узречица: карта — Марта, али ми опет држимо. да су били кибици — баксуз. Ваља, када кибицује овај брката Вагнер, мораш изгубити па да Бог чудо створи!

Једна шала.

Један чувени певач певач хтео је да зна, како цени његов глас један од најчувенијих француских певача, де Реск. Преобуче се у одело сиромаха, и оде у стан француз и замоли послушника, да га пријави код господара. Овај га је неколико пута одбијао, али га најзад прими. Немац га је моли , да му проба глас, па ако што вреди, да га препоручи, Француз најзад мрзовољно пристане. Кад је Немац почео певати, де Реск се изненади позове младића да се неки дан доцније пријави код њега, он ће га у париској опери извести пред публику. Немац обећа да ће доћи, само мора прво у Берлин да узме допуст од газде, једнога трговца старудијама, код кога је он токорсе помоћник. Наравно да се онда није ни враћао. Де Реск доцније да је то била подвала, и да је Немац хтео чути из уста његов суд о гласу свом

Страх у Њујорку

У Њујорку је једног човека уједо бесно псето. И ако му је упрскан Пастеров серум, ипак је умро од беснила. То је врло узрујало свет. У целој земљи згрће се свет у Пастерове заводе. — Убражавају, да и они пате од беснила, Да се стане на пут ширењу беснила међу псима, полиција је отворила читаву хајку на све псе без госе. У самом Њујорку поубијано је до петнајст хиљада

ЛИСТАК.

Модерно робље.

Роман
из живота босанских Срба.
Написао
Бошко Петровић.

(Наставак.) (122)

Добротворна забава је занијела Душана Трифковића. Ван сваког очекивања је отуд понио најбоље успомене. Није се надао ни да ће се моћи отрести старих брига, а камоли овако добро провести До сада је све презирао што су ти странци приређивали. Ако је до сада одлазио на оваке забаве, он се осврнуо двапут три шапнуо у себи а Швабе! и отишао кући, но данас му се све допало. Све је било другачије него прије Светлост, музика парфими, блијесак, сјај све бијаше на њ учинило утисак као када је први пут позориште, школу играња и сличне ствари. Ах када би сада могао остати овдје у Сарајеву! Уздахну Душан и удуби се у мисли. Јер живот у Касаби! То значи жив се саранити. Ван Сарајева нема живота у Босни! — Таке мисли пролажаху кроз Душанову главу дан после добротворне забаве

Истог дана послије подне изненада закуца неко на Душановим вратима у хотелу, где је био одсео. Био је необично изненађен када угледа зел не очи професора Франка, које се повјерљиво и љубазно смијешиле

— Долазим са поруком госпође савјетниковице Улрих, да дођете у четвртак на вечер к њој на жур, гдје ће бити на окупу сав сарајевски хотволе — тим кратким и журно изговореним ријечима је професор Франк хтио да каже, да нема времена о томе више расправљати, већ да се ово има као полузаповјест сматрати, али испуњавање ове заповјести обећава много што шта.

— То неће ићи, драги господине професоре, ја у четвртак морам бити већ у званију, нијесам добио више допуста

— То нека вас ништа не буни. Сутра ће се ваш управник извјестити, да вам даде још четир дана слободе.

Душан Трифковић стојаше нијем и није му мило било, да улази у ту кућу, која пред српским свијетом није уживала најбољи глас. — Верујте да ми ни силни послови не дозвољавају да изостанем дуже од 8 дана.

— Немојте се молим вас измотавати, када вам се лијепа прилика пружа — говорио је професор Франк таким гласом, каковим Душана до сада још није ословљавао.

— Сутра извволите учинити посјету. Госпођа вас чека — И када Душан хтједе још нешто рећи — професор Франк му стави отворену шаку пред уста, неуправо му говорећи, ствар је свршена.

Душан се смијешио као мало дијете, када му се наложи да нешто учини, на што нема баш највећу вољу да чини.

Када се професор Франк удаљио, бијаше Душану доста непријатно, ли га то ништа није пекло Радовао се што ће изостати из Касабе четир пет дана више, и овдје имати прилике да се што боље разоноди. А био је чврсто увјерен, да ће се у салону госпође савјетниковице Улрих ванредно провести.

(Наставиће се.)

Брзојави „Застави“.

Стигли 12. маја

Алмажани на послу.

Велики Бечкерек. Изасланици алмажанског административног одбора Марко Богдан и др. Сава Путник насилно разврглн нашу општину и именовали управни одбор. Црквена општина и законити црквени одбор уложили су протест против те незаконитости и насиља на Саборски Одбор.

Угарски сабор.

Будимпешта. При расправи о домобранском прорачуну Кметн говори о повишењу плате војних часника и двогодишњој служби војника.

Штрајк и убиство.

Будимпешта. Касапски момци, што штрајкују убили су момка Матуска за то, што је радио.

Одговорни уредник
Константин Брадзаровић.

Трговина.

БУДИМПЕШТА, 25. маја 1908. год. (Брзојавни извештај).

Готова роба.

Раж прве каквоће 19 кр. 80 п. до 20 кр. 10 п.
Раж средње каквоће 19 кр. 50 п до 19 кр. 80 п.
Сачам за храну 13 кр. 10 пов до 13 кр. 80 пов.
Сачам за кување пива — кр — п. до — кр. — п.
Зоб прве каквоће 14 кр. 80 п. до 15 кр. 40 п.
Зоб средње каквоће 14 кр. — п. до 14 кр. 80 п.

Предаја радње.

Ради већег подузећа желим моју помодно-галантеријску и кратке робе трговину предати. Иста се налази у већем месту Бачке. За младог човека егзистенција сигурна. Потребан капитал К 8000. — Обратити се на администрацију „Заставе“ под бројем 360. 618 1—3

КО ХОЋЕ ЈЕФТИНЕ РАКИЈЕ БЕЗ КАЗАНА,

нека купи од Радована Поповића трговца из Ujvidéka књигу, из које се може научити како се праве све ракије и манипулирати вином; цена је 6 круна. Тако исто продајем за прављење ракије потребни материјал и прашак без шпиритуса цена је за 100 литара 8 круна. Ако је за једнога много, нека се удруже њих више па нека наруче. Ко докаже да материјал није добар примам га назад и враћам новце. 617 1—10

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.